

ప్రథమ ముద్రణ: 2014 © మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర పాఠపుస్తక నిర్మితి మరియు పాఠ్యప్రణాళిక పరిశోధన సంస్థ, పుణె - 411004

ప్రతిష్ఠిత ముద్రణ: జూలై 2017

పరిష్కృత ముద్రణ: జూలై 2020

ఈ పుస్తకమునకు సంబంధించిన నర్వహక్కులు మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర పాఠ్యపుస్తక నిర్మితి మరియు పాఠ్యప్రణాళిక పరిశోధన సంస్థవి. ఈ సంస్థ సంచాలకుల లిఖిత పూర్వక అనుమతి లేనిదే ఈ పుస్తకమునందలి ఏ భాగమును గానీ ఊటకించుట లేదా పునర్ముద్రించుట చేయరాదు.

చరిత్ర విషయ సమితి :

డా. ఆ.హ.సాళుంఖే, అధ్యక్షుడు.
డా. సోమ్నాథ్ రోడే, సభ్యుడు
డా. నీరజ్ సాళుంఖే, సభ్యుడు
శ్రీ. బాపూసాహెబ్ శిండే, సభ్యుడు
శ్రీ. మొగల్ జాధవ్, సభ్య-కార్యదర్శి

సంయోజకులు :

శ్రీ. మొగల్ జాధవ్
విశేషాధికారి, చరిత్ర - పౌరశాస్త్రం

అలంకరణ, చిత్రాలు :

ప్రొ. దిలీప్ కదమ్,
శ్రీ దేవదత్త బలక్ వడె, శ్రీ. సంజాయ్ శేలార్

ఛాయా చిత్రాలు :

శ్రీ. ప్రవీణ్ భోస్లే

మాసచిత్రపటం :

శ్రీ. రవికిరణ్ జాధవ్
డా. నీరజ్ సాళుంఖే

అనువాదం : శ్రీ. యం. రామకృష్ణ

సమీక్షకులు : శ్రీ భూమనవల్లి విజయభాస్కర్ రెడ్డి

అనువాద సంయోజకులు : డా॥ శ్రీమతి. తులసీ భారత్
విశేషాధికారిణి-తెలుగు

నిర్మితి :

శ్రీ. సచ్చిదానంద ఆఫ్ లే - ముఖ్యనిర్మితి అధికారి
శ్రీ. ప్రభాకర్ పరబ్ - నిర్మితి అధికారి
శ్రీ. శశాంక్ కణిక్ దళే - నిర్మితి సహాయకులు

అక్షర కూర్పు : సృష్టి, ఖార్ ఘర్, నవిముంబయి.

కాగితం : 70 జి.ఎస్.ఎమ్., క్రీమ్ వోవ్.

ముద్రణాదేశము :

ముద్రణ :

ప్రకాశకులు :

శ్రీ. వినేక్ ఉత్తమ్ గోసావి, నియంత్రకులు,
మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర పాఠ్యపుస్తక నిర్మితి మరియు పాఠ్యప్రణాళిక
పరిశోధన సంస్థ, ప్రభాదేవి, ముంబయి-25

ప్రస్తావన

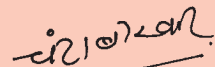
బాలల ఉచిత నిర్బంధ విద్యాహక్కు చట్టం - 2009 మరియు జాతీయ విద్యా ప్రణాళికా చట్టం - 2005 అనుసరించి మహారాష్ట్ర రాష్ట్రంలో ప్రాథమిక విద్యా పాఠ్య ప్రణాళిక - 2012 ను తయారు చేయడం జరిగింది. ఈ పాఠ్య ప్రణాళిక 2013-2014 విద్యా సంవత్సరం నుండి క్రమంగా అమలు చేయబడినది. ఈ పాఠ్య ప్రణాళికలో మూడవ తరగతి నుండి ఐదవ తరగతి వరకు సామాన్యశాస్త్రం, పౌరశాస్త్రం మరియు భూగోళం విషయాలు సంయుక్తముగా పరిసర అభ్యాసం 1వ భాగంలో పొందుపరచబడతాయి. చరిత్ర విషయం పరిసర అభ్యాసం 2వ భాగంలో స్వతంత్రంగా ఉంటుందని నమోదు చేయబడినది.

ప్రభుత్వమోదిత విద్యా పాఠ్య ప్రణాళికానుసారం ప్రస్తుత నాలుగవ తరగతి పాఠ్య పుస్తకాన్ని పాఠ్యపుస్తక సంస్థ తయారు చేసింది. అధ్యయన - అధ్యాపన ప్రక్రియ బాలల కేంద్రితంగా వుండి స్వయం అధ్యయనానికి ప్రాముఖ్యత నివ్వాలి, ప్రాథమిక విద్య పూర్తి అయ్యేసరికి విద్యార్థులు 'పొందవలసిన సామర్థ్యాలను' పొందాలి, అధ్యయన - అధ్యాపన ప్రక్రియ ఆనందదాయకంగా వుండాలి అనే నిస్తుత దృష్టితో ఈ పుస్తకం తయారు చేయబడింది.

ప్రస్తుత పాఠ్య పుస్తకంలో ఛత్రపతి శివాజీ మహారాజు యొక్క స్ఫూర్తిదాయకమైన చరిత్ర సులభము, ప్రేరణాయుక్తమైన శైలిలో కథా రూపంలో విద్యార్థుల ముందుంచుటకు ప్రయత్నించడమైనది. శివాజీ మహారాజు యొక్క చరిత్ర, కార్యకలాపములు సంపూర్ణ మహారాష్ట్రమునకు మరియు దేశానికి ఒక ప్రేరణగా భావించడంచున్నది. పాఠ్యపుస్తకంలో శివాజీ మహారాజు యొక్క వ్యక్తిత్వం నందలి వివిధ స్ఫూర్తిదాయక సంఘటనలు ఇవ్వబడినవి. ఈ పాఠ్యపుస్తక నిర్మితి సందర్భంగా వివిధ సంస్థల నుండి, వ్యక్తిగతంగా వచ్చిన ఫిర్యాదులు, సూచనలను తగిన పద్ధతిలో పరిశీలించి ప్రస్తుత పాఠ్య పుస్తకాన్ని సమితి వారు పునఃరచన చేశారు. అదేవిధంగా అవసరమగు చోట్ల కొన్ని సందర్భాల సవరణలు చేయడం జరిగింది.

ఈ పాఠ్యపుస్తకం దోషరహితంగా, ప్రామాణికంగా ఉండుటకై మహారాష్ట్రలోని విద్యానిపుణులు, విషయ నిపుణుల చేత సమీక్షింపబడింది. వారి సూచనలు, అభిప్రాయాలను శ్రద్ధగా పరిశీలించి ఈ పుస్తకానికి అంతిమ రూపం ఇవ్వబడింది. చరిత్ర విషయసమితి, చిత్రకారులు, ఛాయాచిత్రకారులు ఎంతో శ్రమకోర్చి ఈ పుస్తకాన్ని తయారుచేశారు. వారందరికీ పాఠ్యపుస్తక సంస్థ తరపున మనఃపూర్వక కృతజ్ఞతలు.

విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు, తల్లిదండ్రులు ఈ పుస్తకాన్ని స్వాగతిస్తారని ఆశిస్తున్నాము.

(చం.రా. బోర్కర్)

సంచాలకులు

స్థలం : పుణె

తేది : 19-02-2014

మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర పాఠ్యపుస్తక నిర్మితి మరియు
పాఠ్య ప్రణాళిక పరిశోధన సంస్థ, పుణె.

జాతీయ గీతము

జనగణమన - అధినాయక జయ హే
భారత - భాగ్యవిధాతా
పంజాబ, సింధు, గుజరాత, మరాఠా,
ద్రావిడ, ఉత్కల, బంగ,
వింధ్య, హిమాచల, యమునా, గంగా,
ఉచ్చల జలధితరంగ,
తవ శుభ నామే జాగే, తవ శుభ ఆశిస మాగే,
గాహీ తవ జయగాథా,
జనగణ మంగలదాయక జయ హే,
భారత - భాగ్యవిధాతా
జయ హే, జయ హే, జయ హే,
జయ జయ జయ, జయ హే

ప్రతిజ్ఞ

భారతదేశం నా మాతృభూమి. భారతీయులందరు
నా సహోదరులు.

నేను నా దేశాన్ని ప్రేమిస్తున్నాను. సుసంపన్నమైన,
బహువిధమైన నా దేశ వారసత్వ సంపద నాకు
గర్వకారణం. దీనికి అర్హత పొందడానికి సర్వదా నేను
కృషిచేస్తాను.

నా తల్లిదండ్రుల్ని, ఉపాధ్యాయుల్ని, పెద్దలందరినీ
గౌరవిస్తాను. ప్రతివారితోను మర్యాదగా నడచుకొంటాను.

నా దేశంపట్ల, నా ప్రజలపట్ల సేవానిరతితో
ఉంటానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాను. వారి శ్రేయోభివృద్ధిలే నా
ఆనందానికి మూలం.

4వ తరగతి - పరిసరాల అధ్యయనం

అధ్యయన - ఆధ్యాపన ప్రక్రియ	అధ్యయన ఫలితాలు
<p>అధ్యయనార్థికి (జతగా / సమూహంలో / వ్యక్తిగతంగా) అధ్యయన అవకాశం కల్పించి, వారిని తర్వాతి అంశాలకై ప్రేరేపించుట.</p> <ul style="list-style-type: none"> కుటుంబంలోని పెద్దవారితో చర్చించుట, ప్రశ్నలు విచారించుట. ఉదా. కుటుంబంలో కొంతమంది ఉమ్మడిగా ఉంటారు, చర్చిస్తారు, మరికొందరు దూరంగా ఉంటారు. దీనినర్థంచేసుకొనుట, దూరంగా ఉండే బంధువులు, స్నేహితులతో సంభాషించి వారి ఇళ్ళు, రవాణా సాధనాలు మరియు అచటి ప్రజల జీవన విధానం గూర్చి తెలుసుకొనుట. భయపడకుండా లేదా సంకోచించకుండా అనుభవాలపై ప్రశ్నలు తయారు చేసి, ధ్యానం చేయుట. తల్లి-తండ్రి/పాలకులు/నానమ్మ-తాత, పెద్దవారైన పొరుగు వారితో చర్చించి వారి జీవితంలో గత కాలంలో మరియు ప్రస్తుత కాలంలో రోజు ఉపయోగించే వస్తువులు ఉదా. దుస్తులు, వంట పాత్రలు, పనుల రూపం, ఆటలు వీటిని పోల్చడం, విశేష అవసరాలు గల బాలల సమావేశం. చత్రపతి శివాజీ మహారాజుగారి చరిత్రను అభ్యసించడం. జట్టు చర్చల ద్వారా ధైర్యం, పరిశ్రమ, సంకట పరిస్థితులలో సంధర్భించిత ఆలోచనల సాయంతో సమస్యలను ఎలా పరిష్కరించుకొనవచ్చో తెలిసికొనుట. శివాజీ చరిత్రలో ఉదాహరణల నుండి పర్యావరణ రక్షణ, నీటి (జల) సాక్షరత, సమత, న్యాయం మొదలగు వాటికి సంబంధించిన జాగృతిని అభివృద్ధి పరచుకొనుట. ఇంట్లో/పాఠశాలలో/సమాజంలో నిర్వహింపబడే వివిధ సాంస్కృతిక/జాతీయ/పర్యావరణ యొక్క, ఉత్సవం/వివిధ ప్రసంగాలలో పాల్గొనడం ఉదా. ఉదయం పూట లేదా ప్రత్యేక సభ / ప్రదర్శన / దీపావళి / ఓనం / వసుంధర దినం / ఈడ్ మొదలైనవి అలాగే శుభకార్యాలలో, నృత్యం, నాట్యం, అభినయం, సృజనశీల రచనలు చేయడం, (ఉదా. దీపములు / రంగోళి / గాలిపటం తయారీ, భవన నమూనాలు, నదులపైనున్న వంతెనల నమూనాలు మొ.నవి. కథలు, కవితలు, నినాదాలు, సంఘటనల వృతాంతాలు, సృజనశీల రచనలు లేదా ఏదేని సృజనశీల కృత్యాన్ని ప్రదర్శించుట. పాఠ్యపుస్తకంతోబాటు ఇతర సాధనములను చదువుట / వెదకుట ఉదా. దినపత్రికలలోని కటింగ్స్, శ్రావ్య సాధనాలు / కథలు / కవితలు / చిత్రాలు / వీడియోలు / స్పర్శతో తెలియునట్టి ఉన్నత సాహిత్యం, అంతర్జాలం / గ్రంథాలయం లాంటి ఏవేని ఇతర తత్వమ సాధనాలు. సంప్రదాయ మరియు అధునిక దుస్తులలోని భేదాలను గ్రహించడం. రాష్ట్రంలోని భాష, మాట్లాడేభాష, పండుగలు, ఉత్సవాలను గూర్చి సమాచారాన్ని సేకరించడం. 	<p>అధ్యయనార్థి -</p> <p>04.95B.01 విస్తారిత కుటుంబంలోని సభ్యులలో ఒకరినొకరికి గల బంధుత్వమును గుర్తిస్తారు / తెలుసుకొంటారు.</p> <p>04.95B.02 కుటుంబం / పాఠశాల / పొరుగు ఈ చోట్ల పరిశీలించిన / తెలుసుకొన్న సమస్యలపై సొంత అభిప్రాయాలను వెల్లడిస్తారు.</p> <p>04.95B.03 సమూహంలో ఒక్కటిగా పనిచేస్తున్నప్పుడు ఒకరిపట్ల ఒకరికి అవ్యయత, సమానత్వం మరియు నేతృత్వ గుణాలలో ముందుండడం, చురుకుగా పాల్గొనడం. ఉదా. అంతర్గత (Indoor) / బాహ్య (Outdoor) / స్థానిక / సమకాలీన ఉపక్రమాల గురించి ఆటలను గూర్చి అలాగే మొక్కలపట్ల శ్రద్ధ తీసుకోవడం, పశుపక్ష్యాదులకు ఆహారాన్ని అందించడం / చుట్టున్న వస్తువులు / పెద్దవారు / దివ్యాంగుల కోసం ప్రకల్పన తయారీ / పాత్రను పోషించుట.</p> <p>04.95B.04 చత్రపతి శివాజీ మహారాజుగారి వ్యక్తిత్వం స్ఫూర్తిదాయకమైన ఘటనలను గూర్చి చెబుతారు.</p> <p>04.95B.05 చాతుర్యం, ధైర్యం మరియు వివేకం, వీటి వలన సంకటాలను ఎదుర్కొనవచ్చునని శివాజీ చరిత్ర నుంచి గ్రహిస్తారు.</p> <p>04.95B.06 భౌగోళిక, సాంస్కృతిక కారణాల వల్ల దుస్తులలోని వైవిధ్యతనం చెబుతారు.</p>

విషయ సూచిక

క్ర.స.	పాఠం	పుట సంఖ్య
1.	శివాజీ జననానికి పూర్వం - మహారాష్ట్ర	1
2.	భక్తుల కార్యకలాపాలు	3
3.	మరాఠా సర్దారులు - సమర్థవంతమైన భోన్లేవంశం	8
4.	శివాజీ బాల్యం	12
5.	శివాజీ విద్యాభ్యాసం	17
6.	స్వరాజ్య స్థాపనకై శపథం	21
7.	స్వరాజ్యమునకు శంకుస్థాపన	25
8 .	అంతర్గత శత్రువుల అణచివేత	29
9.	ప్రతాప్ గడ్ విజయం	32
10.	పట్టుదలతో చేసిన ఘోడ్ ఖిండ్ యుద్ధం	37
11.	శాయిస్తాఖాన్ పరాభవం	42
12.	పురందర్ ముట్టడి మరియు సంధి	45
13.	మొఘలు చక్రవర్తిపై ఎత్తుగడ	50
14.	కోటదొరికింది, కానీ సింహం పోయింది	53
15.	ఒక మరపురాని మహోత్సవం	57
16.	దక్షిణ దేశ దండయాత్ర	60
17.	పర్వతదుర్గాల మరియు నౌకాదళ వ్యవస్థాపన	65
18.	ప్రజాసంక్షేమ స్వరాజ్య నిర్వహణ	70